
Sara-Li Olovsson

CSR-krav i offentlig upphandling

2017 nr 4

UrT

SÄRTRYCK UR UPPHANDLINGSRÄTTSLIG TIDSKRIFT

CSR-krav i offentlig upphandling

Sara-Li Olovsson*

1 Inledning

CSR – eller Corporate Social Responsibility – kan översättas till ”företags sociala ansvar” på svenska. Men vad innebär egentligen detta begrepp? Och vad har det med offentlig upphandling att göra?

För att svara på den första frågan finns det ett antal olika definitioner att utgå från. EU-kommissionen har definierat CSR som ”företagens ansvar för sin påverkan på samhället”,¹. Kommissionen har även angett att företag kan vara socialt ansvarsfulla genom att följa lagar och integrera sociala, miljömässiga, etiska, konsument- och mänskliga rättigheter i sin affärsstrategi och sin verksamhet.² Kommissionens definition förefaller vara relativt vedertagen (i vart fall inom EU). Det råder dock viss begreppsförvirring när det kommer till definitionen av CSR och många företag väljer helt enkelt att skapa sin egen definition av vad begreppet innehåller. Begrepp som verkar användas närmast synonymt med CSR är ”hållbarhet” eller ”socialt ansvarstagande” respektive ”samhällsansvar”.

I artikeln har jag valt att tolka begreppet CSR som de åtgärder ett företag vidtar på frivillig basis – ”det lilla extra”. Att ett företag som bedriver verksamhet där starka kemikalier hanteras därför iakttar miljöskyddsregler och hanterar avfall och restprodukter på ett visst sätt är enligt mig knappast CSR-arbete. Det är snarare en förutsättning för att företaget ska få bedriva sin verksamhet. Annorlunda uttryckt anser jag att de åtgärder ett företag vidtar i syfte att erhålla erforderliga tillstånd för verksamhetens bedrivande, eller för att helt enkelt inte bryta mot tillämpliga lagar och branschregler, inte faller inom definitionen för CSR.

Även om det kan vara uppenbart, är det ändå värt att förtydliga att CSR inbegriper ett stort spann av olika slags frågor. Typiskt sett brukar emellertid CSR-begreppet delas in i tre huvudgrupper; ekonomiskt ansvarstagande, socialt ansvarstagande och miljömässigt ansvarstagande. Ibland talas även om en fjärde kategori, nämligen etiskt ansvarstagande. Den andra frågan, det vill säga vad CSR har med offentlig upphandling att göra, kan förklaras på följande sätt. Offentlig upphandling har för länge sedan gått från att vara ett regelverk för att förverkliga den inre marknaden och skapa möjlighet för leverantörer att konkurrera på lika villkor inom EU, till att även bli ett verktyg för att bland annat driva igenom

* Advokat vid Advokatfirman Delphi.

¹ ”The responsibility of enterprises for their impact on society.”

² Se http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_sv.

sociala och politiska mål. Med tanke på de stora summor som den offentliga upphandlingen omsätter varje år kan det å ena sidan tyckas lämpligt och smakfullt att offentlig upphandling ska dra sitt strå till stacken för en minskad miljöpåverkan, minskad diskriminering, mindre socialt utanförskap och så vidare. Å andra sidan kan man ibland höra argument för att offentlig upphandling ska renodlas och vara ett verktyg för att på ett konkurrensneutralt sätt göra de anskaffningar som en upphandlande myndighet eller enhet behöver. De ska genomföras utan att hänsyn ska tas till hur leverantören i fråga bedriver sin verksamhet och eventuellt bidrar till samhället i stort. En leverantör som kan leverera upphandlingsobjektet på ”bästa” sätt ska helt enkelt vara den som vinner en upphandling oavsett huruvida leverantören t.ex. anställer långtidsarbetslösa eller inte.

Oavsett var man står i frågan, kan konstateras att CSR-relaterade krav i offentliga upphandlingar med all sannolikhet är här för att stanna. Denna artikel kommer därför att behandla de lagliga möjligheter och ramar som finns för att ställa CSR-krav eller –kriterier i offentliga upphandlingar.

2 Möjligheter att ställa CSR-krav i offentliga upphandlingar

2.1 Det upphandlingsrättsliga regelverket

Upphandlingsreglerna saknar uttryckliga regleringar för exakt om, hur och när en upphandlande myndighet eller enhet får ställa upp CSR-relaterade krav eller kriterier. Däremot framgår av 4 kap. 3 § LOU³ att en av riktlinjerna för upphandling är att upphandlande myndigheter *bör* beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingsföremålets eller koncessionens art motiverar det.⁴ Det är således inte ett tvingande krav och omfattar inte heller samtliga slags krav eller kriterier som hör hemma i CSR-begreppet.

Utgångspunkten är vidare att krav inte får utformas genom att den upphandlande myndigheten pekar på en viss tillverkningsmetod, ursprung eller liknande eftersom det kan vara konkurrensbegränsande. Myndigheten kan dock under vissa förutsättningar, som framgår av 9 kap. 15-18 §§ LOU, hänvisa till en specifik märkning.

Dessutom finns enligt 4 kap. 18 § LOU en möjlighet att reservera deltagandet

³ Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU).

⁴ Det kan nämnas att motsvarande bestämmelse finns i inte finns i lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF) respektive lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK). Däremot finns inte en motsvarighet i lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFSS). Dock bör det enligt mig inte finnas något som hindrar att dylika krav ställs i en upphandling som genomförs enligt LUFSS så länge dessa har koppling till upphandlingsobjektet samt även i övrigt är förenliga med de allmänna rättsprinciper som gäller för all upphandling (se 1 kap. 11 § LUFSS).

i en upphandling för, bland annat, leverantörer vars främsta syfte är social och yrkesmässig integration av personer med funktionsnedsättning eller av personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Det är strikt taget inte en reglering av möjligheterna att ställa CSR-krav i offentliga upphandlingar, eftersom bestämmelsen innebär att en hel typ av upphandling reserveras för ett visst slag av leverantörer, men förtjänar ändå att nämnas i sammanhanget.

Helt oavsett de konkreta lagrummen ovan finns inga hinder mot att även i övrigt ställa CSR-krav eller kriterier i en upphandling. Tvärtom har en upphandlande myndighet stor frihet att utforma en upphandling, och de krav och kriterier som ställs där i, så länge dessa inte bryter mot de allmänna rättsprinciperna för upphandling,⁵ i praktiken kanske främst principerna om likabehandling, öppenhet och proportionalitet. Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har slagit fast att krav måste vara kopplade till det som ska upphandlas, dvs. de ska avse och påverka just den efterfrågade produkten (eller tjänsten eller byggtreprenaden). Kraven får heller inte strida mot principerna om icke-diskriminering och fri rörlighet för varor och måste också i övrigt vara förenliga med unionsrätten. Vidare har HFD bedömt att ett miljökrav i en specifik upphandling var i enlighet med LOU, eftersom kravet hade en objektiv utformning, inte diskriminerade någon leverantör samt inte framstod som godtyckligt eller uppenbart osakligt.⁶

Som praxisgenomgången nedan kommer att visa, har det funnits möjligheter att ställa exempelvis miljökrav i offentlig upphandling även innan bestämmelsen i 4 kap. 3 § LOU infördes i LOU.⁷

2.2 Exempel på CSR-relaterade krav och kriterier från praxis

2.2.1 *Krav på miljömärkning av livsmedel samt på anbudsgivarnas beskrivning av hållbarhet och socialt ansvar*⁸

En nederländsk upphandlande myndighet genomförde en upphandling av leverans och drift av automater för varma drycker, inklusive ingredienser till automaterna såsom kaffe och te. Kaffet och teet skulle uppfylla kraven enligt miljömärkena EKO och MAX HAVELAAR (privata varumärken), eller märken som grundas på samma kriterier eller på kriterier som är jämförbara. Det fanns även ett önskemål om att ingredienserna till automaterna i övrigt skulle ha samma märken.⁹

EU-domstolen ansåg att kravet på att vissa varor skulle ha ett visst miljömerke, istället för att använda detaljerade tekniska specifikationer, stred mot

⁵ Se 4 kap. 1 – 3 §§ LOU/LUF/LUK.

⁶ Se RÅ 2010 ref. 78.

⁷ Bestämmelsen infördes år 2010 i 1 kap. 9a § ÄLOU (SFS 2010:571).

⁸ Dom av den 14 maj 2012, *Max Havelaar*, C-368/10, EU:C:2012:284.

⁹ Se dom av den 14 maj 2012, *Max Havelaar*, C-368/10, EU:C:2012:284, punkterna 26–27.

upphandlingsreglerna.¹⁰ Det stred även mot upphandlingsreglerna att vissa varor med ett visst miljömärke skulle ge poäng i utvärderingen, utan att de underliggande kriterierna till dess märken angavs eller att anbudsgivarna getts möjlighet att visa att en vara uppfyller de underliggande kriterierna på lämpligt sätt. Miljömärken kunde endast användas för att presumera att varor med dessa märken uppfyllde vissa egenskaper, men alla annan lämplig bevisning skulle även vara möjlig att inkomma med.¹¹ Domstolen förtydligade dock att det inte finns något principiellt hinder mot att använda kriterium som innebär att en vara ska komma från rättvis handel.¹²

EU-domstolen slog således fast att det är fullt möjligt att ställa upp miljökrav eller -kriterier i en upphandling, men att hänvisning till ett eller flera specifika varumärken/miljömärken som enda sätt för anbudsgivarna att uppfylla kraven eller kriterierna inte låter sig göras. Istället måste myndigheten specificera vilka egenskaper offererad produkt ska ha och därmed öppna upp för alternativa sätt att uppfylla krav eller kriterier.

Vidare angavs i upphandlingen att den upphandlande myndigheten, inom ramen för hållbara inköp och företagens sociala ansvar, krävde att leverantören uppfyllde kriterierna avseende hållbara inköp och företagens sociala ansvar. Det skulle dessutom anges huruvida leverantören bidrog dels till att förbättra kaffemarknaden ur hållbarhetssynpunkt, dels till en miljötekniskt, socialt och ekonomiskt ansvarig kaffeproduktion. EU-domstolen ansåg att dessa skrivningar var icke-transparent formulerade. Kraven och kriterierna hade inte uttryckts på ett så klart, precist och otvetydigt sätt att det var möjligt för alla rimligt informerade och normalt omsorgsfulla anbudsgivare att med säkerhet och fullständigt veta vilka kriterier som dessa krav omfattar. Skrivningarna innebar även att den upphandlande myndigheten hade fastställt en miniminivå för teknisk kapacitet som saknade stöd i upphandlingsreglerna.¹³

En myndighet måste alltså dels måste följa de uttryckliga regler kring bevis på teknisk kapacitet som framgår av direktivet (och svenska upphandlingslagar), dels formulera krav och kriterier tydligt om exempelvis anbudsgivares miljöarbete på olika sätt ska vara en faktor i en upphandling.

Egentligen kan domen, lite förenklat, sägas bekräfta att krav och kriterier i en offentlig upphandling måste vara utformade i enlighet med de allmänna rättsprinciperna om tydlighet, öppenhet och proportionalitet. De måste även

¹⁰ Se dom av den 14 maj 2012, *Max Havelaar*, C-368/10, EU:C:2012:284, punkt 70 samt föregående resonemang.

¹¹ Se dom av den 14 maj 2012, *Max Havelaar*, C-368/10, EU:C:2012:284, punkterna 93–97.

¹² Se dom av den 14 maj 2012, *Max Havelaar*, C-368/10, EU:C:2012:284, punkt 91 samt den dom som hänvisas till i denna punkt.

¹³ Se dom av den 14 maj 2012, *Max Havelaar*, C-368/10, EU:C:2012:284, punkterna 105–108 samt artikel 44.2 och 48 i direktiv 2004/18/EU (numera ersatta med artikel 58 (särskilt artikel 58.4) och artikel 60 i direktiv 2014/24/EU samt 14 kap. 5 § och 15 kap. 6–11 §§ i LOU.

följa de uttryckliga bestämmelser om exempelvis bevis på teknisk kapacitet som framgår av upphandlingsreglerna. Domen slår således inte fast något nytt. Emellertid är det viktigt att EU-domstolen uttryckligen slog fast att det inte finns något upphandlingsrättsligt hinder mot att använda miljö- eller sociala krav i en offentlig upphandling.

2.2.2 Djurskydds krav på kött¹⁴

Sigtuna kommun genomförde en upphandling av livsmedel. I upphandlingen ställdes bland annat krav på offererat kött, nämligen: produktkrav (maxtid för transport till slakt), användning av antibiotika för de djur som sedermera slaktades samt slaktmetod (att djuret skulle vara helt bedövat innan avblodning skedde).

Kammarrätten prövade om ovan nämnda krav bröt mot någon bestämmelse i LOU. Inledningsvis konstaterade kammarrätten det inte finns något generellt förbud mot att vid en offentlig upphandling ställa upp produktkrav som är mer långtgående än vad som följer av tillämplig unionslagstiftning, oavsett om regleringen är helt harmoniserad eller inte. Därefter ansåg kammarrätten att djurskyddshänsyn, på motsvarande sätt som t.ex. miljöhänsyn, kan utgöra skäl att ställa krav på produktens egenskaper. Kraven måste dock vara kopplade till det som ska upphandlas och får inte strida mot de allmänna rättsprinciperna, t.ex. principerna om icke-diskriminering och proportionalitet. De aktuella kraven kunde emellertid motiveras av djurhänsyn och hade dessutom koppling till aktuella produkter och var således tillåtna.

Vad gäller kraven på antibiotikaanvändning, transport till slakt och slaktmetod, prövade kammarrätten om kraven var tillåtna, då de var högre ställda än vad som följer av tillämpliga EU-regler på området (och vad gällde transporten även högre än vad som framgick av svenska regler).¹⁵ Kammarrätten konstaterade att kraven slog på samma sätt mot såväl svenska som utländska leverantörer och därför inte var diskriminerande samt att det fanns flera leverantörer i andra medlemsländer som kunde leva upp till kraven. Kraven ansågs inte heller vara godtyckliga eller onödigt långtgående.

Vidare menade kammarrätten att det var möjligt för kommunen att kontrollera kraven i fråga genom intygande från leverantören, redovisning av leverantörens egenkontroll, miljö- och djurskyddsmärkningar, stickprovskontroller med förfrågningar hos underleverantörer samt en avtalsenlig rätt för kommunen att genomföra egna inspektioner.

Domen visar att det är möjligt att ställa krav som är strängare än harmoniserade EU-regler, förutsatt att kraven i övrigt är objektivt utformade och i enlighet med

¹⁴ Kammarrättens i Stockholms dom av den 23 februari 2012 (mål nr 2841-11).

¹⁵ Förordning (EG) nr 1831/2003 angående användning av antibiotika, förordning (EG) nr 1/2005 angående transport av djur till slakt, direktiv 93/119/EG angående slaktmetod.

de allmänna rättsprinciperna för upphandling. Dessutom berör domen något centralt vid kravställning i allmänhet, men för CSR-relaterade krav i synnerhet – nämligen *uppföljning* av kraven. I aktuellt mål ansåg kammarrätten att det var praktiskt möjligt att följa upp ställda krav genom de mekanismer kommunen hade skrivit in i avtalsvillkoren. Från mitt perspektiv kan det möjligen ifrågasättas om kammarrätten till fullo kan bedöma det, men avgörandet ger i vart fall någon slags vägledning kring vad som rent upphandlingsrättsligt kan accepteras när det gäller uppföljning av krav.

2.2.3 *Krav på miljöledningsarbete, miljömärkning och energiklass vid upphandling av vitvaror*¹⁶

Husbyggnadsvaror HBV Förening UPA genomförde en upphandling gällande vitvaror. I upphandlingen ställdes bland annat krav på miljöledningsarbete, miljömärkning och energiklass, men krav ställdes även att leverantörerna skulle följa HVB:s uppförandekod (om arbetsvillkor).

Kammarrätten prövade frågan huruvida en leverantörs bifogande av sin egen uppförandekod (som inte var identisk med HVB:s) utgjorde en otillåten reservation samt om myndigheten vid utvärdering haft möjlighet att bortse från kravet på miljömärkning. Kammarrätten kom fram till att det inte kunde anses vara en reservation mot kravet på uppförandekod att bifoga leverantörens egen mot-svarighet, även om de inte innehöll identiska krav. Det var inte heller i strid med LOU att HBV vid sin utvärdering bortsett från det krav på miljömärkning som uppställts i förfrågningsunderlaget, eftersom HBV hade bortsett från kravet i fråga vid bedömningen av samtliga anbud och därmed inte agerat i strid med likabehandlingsprincipen.¹⁷ Avgörandet illustrerar att det är viktigt att fundera på varför man ställer upp ett visst CSR-krav (om man kommer frånfalla kravet senare kan det uppenbarligen inte ha varit särskilt relevant) samt på vilket sätt anbudsgivarna ska verifiera att anbudsgivaren arbetar på ett visst sätt. Att bara godkänna en miljöpolicy är kanske inte det mest effektiva sättet att säkerställa att kravet i fråga efterlevs.

2.2.4 *Fairtrade krav på frukt*¹⁸

Landskrona kommun genomförde en upphandling av ekologisk frukt. Frukten skulle även uppfylla kravet Fairtrade eller likvärdigt.

Förvaltningsrätten bedömde frågan huruvida kravet på Fairtrade-producerad frukt även medförde att leverantörens egen verksamhet måste vara Fairtrade-märkt.

¹⁶ Kammarrättens i Stockholm dom av den 19 december 2016 (mål nr 5964-16).

¹⁷ Det kan noteras att avgörandet är meddelat innan HFD 2016 ref. 37 I & II, och att bedömningen i den sista delen sannolikt skulle bli annorlunda utifrån dagens rättsläge.

¹⁸ Kammarrättens i Göteborg dom av den 5 juni 2015 (mål nr 1294-15).

Domstolen konstaterade att de underleverantörer som användes för att leverera frukten hade Fairtrade-certifikat. Mot den bakgrunden ansåg domstolen att det inte också kunde ställas krav på att även leverantören skulle vara Fairtrade-certifierad (kammarrätten bedömde sedermera en annan fråga och kommenterade inte förvaltningsrättens bedömning i denna del).

Förvaltningsrättens bedömning behandlar en intressant fråga som ofta uppkommer för CSR-krav, nämligen vem som behöver uppfylla ett visst krav och hur långt ner i leverantörskedjan kraven ska sträcka sig.

2.2.5 Krav på socialt ansvarstagande vid upphandling av skrivare¹⁹

Stockholms läns landsting genomförde en upphandling av skrivare med tillhörande tjänster. I upphandlingen ställdes krav på socialt ansvarstagande. Det innebar att anbudsgivarna skulle bifoga en beskrivning av hur arbetet kring socialt ansvarstagande var förankrat och organiserat i företaget.

Förvaltningsrätten prövade om kravet stred mot proportionalitetsprincipen. Den sökande leverantören hade fört fram att kravet inte hade samband med upphandlingsobjektet utan utgjorde allmänna hänsynstaganden som syftade till att främja etisk och hållbar produktion. Förvaltningsrätten konstaterade att det inte spelar någon roll i vilket skede av upphandlingen ett krav på sociala hänsyn ställs (dvs. om det sker i anbudsfasen eller ligger som ett kontraktsvillkor). Kravet ansågs vara relevant för upphandlingen och inte onödigt lågtgående i förhållande till dess syfte.

Även om det rent upphandlingsrättsligt står en myndighet fritt att ställa ett CSR-krav i den fas av upphandlingen som myndigheten själv anser lämpligast, torde det finnas anledning att fundera på var ett dylikt krav blir mest effektivt. Det antagna anbudet utgör ofta en bilaga till det upphandlade kontraktet, men kontraktsvillkoren har som huvudregel företräde framför anbudet vid motstridigt innehåll. Det finns således anledning för upphandlande myndigheter att noga överväga hur kontraktet är utformat för att ett CSR-krav ska få faktisk effekt.

3 Avslutande kommentarer

Det är självklart att upphandlande myndigheter, som totalt omsätter en bit över 600 miljarder kronor per år i inköp,²⁰ ska ställa krav på socialt och miljömässigt ansvar i sina upphandlingar. Som en välfärdsstat är det närmast en skyldighet att försöka bidra på olika sätt till en dragligare situation för människor och miljö såväl

¹⁹ Förvaltningsrättens i Stockholm dom av den 5 augusti 2016 (mål nr 27508-15).

²⁰ Beloppet är beräknat på inköp gjorda år 2014, se "Grafer över annonserade upphandlingar", Konkurrensverket, <http://www.konkurrensverket.se/upphandling/statistik/graf-över-annonserade-upphandlingar/>.

lokalt som globalt. Jag tror att de allra flesta skriver under på att det är positivt att skolbarn äter mat som är mindre besprutad eller att de förbrukningsmaterial som används på sjukhus är tillverkade under hyfsat skäliga villkor. De allra flesta företags CSR-arbete utgår dessutom ifrån en tes om att sådant arbete förbättrar företagets renommé, stärker varumärket och genererar ett mervärde. Med det som utgångspunkt är det centralt att köparna, i detta fall offentlig sektor, faktiskt premierar CSR-arbete – annars kan det saknas incitament för det privata att prioritera CSR.

Med det sagt är det inte helt enkelt att veta på vilket sätt upphandlande myndigheter ska arbeta med CSR. En självklar utgångspunkt är förstås vad som rent lagligt är möjligt. Såväl upphandlingsreglerna som rättspraxis visar tydligt att det är fullt möjligt och tillåtet att ställa upp olika slags CSR-krav och –kriterier i offentliga upphandlingar, förutsatt att utformningen är i enlighet med de allmänna rättsprinciperna.

Nästa steg är att fundera på vilka CSR-frågor man vill fokusera på. Det går (tyvärr) inte att försöka rädda Östersjön samtidigt som man kämpar mot barnarbete i Asien och dessutom försöker förhindra skövling av regnskogen i Amazonas. En rimligare ambition är att välja ett eller två fokusområden och försöka analysera vilka krav som är rimliga och praktiskt genomförbara att ställa för att uppnå eftersträvat syfte. Att ställa krav på att leverantören måste följa exempelvis myndighetens egen miljöpolicy är sällan särskilt effektivt eller ens lämpligt. Istället bör kraven och kriterierna utformas specifikt för varje enskild åtgärd den upphandlande myndigheten vill vidta.

Om CSR-krav ställs i anbudsfasen, är nästa steg att fundera på lämpliga bevismedel för verifikation på att kravet i fråga är uppfyllt. Även om det finns praxis som innebär att en upphandlande myndighet inte har någon särskild skyldighet att kontrollera ett visst krav, om det inte har angetts i förfrågningsunderlaget att så ska ske, är det i allra högsta grad lämpligt att vidta konkreta kontroller vad gäller CSR-krav om de ska få någon reell verkan.²¹

Slutligen anser jag att tyngdpunkten måste ligga på – och håll i er, för nu kommer ett begrepp som närmast är uttjat i upphandlingsvärlden – *uppföljning!* Utan uppföljning är det omöjligt att veta att det offentliga får det som det betalar för och omöjligt att hålla leverantören ansvarig för sitt anbud. Hur uppföljning ska gå till finns det andra – professionella organisationer – som är mycket bättre på att analysera och förklara än jag, så den biten lämnar jag därhän. Däremot kan jag konstatera att det krävs ett välskrivet avtal i botten för all uppföljning. Avtalet ska dels tydligt reglera vilken rätt den upphandlande myndigheten (eller, mer lämpligt,

²¹ Jfr Kammarrättens i Stockholm dom av den 20 mars 2014 (mål nr 6507-13) där kammarrätten konstaterade att en upphandlande myndighet inte behövde utföra någon vidare kontroll av om krav på miljöledningssystem samt regelverk för etiska regler uppfylldes, utan att det räckte med anbudsgivarens intygande.

den organisation som myndigheten använder sig av) har att göra revisioner hos leverantören och eventuella underleverantörer, dels ange vilka sanktioner som ska tillämpas om brister konstateras. Det torde knappast vara ändamålsenligt att häva ett avtal på grund av vissa konstaterade smärre brister. Det är snarare mer konstruktivt att ge leverantörerna skälig tid för att vidta rättelse – på så sätt kan ju förändring *de facto* åstadkommas.

Det bör dock finnas konkreta möjligheter att häva avtalet om det är frågan om centrala eller kvarstående brister. Den situationen borde dock en leverantör vilja göra allt för att undvika, särskilt mot bakgrund av den fakultativa uteslutningsgrunden som innebär att en upphandlande myndighet kan utesluta en leverantör på grund av leverantörens tidigare misskötsel av ett upphandlat kontrakt som lett till förtida upphörande.²²

Sedan säger det sig självt att CSR-krav inte får genomslag över en natt. Företag kommer, framför allt i vissa branscher, att behöva anpassa sin verksamhet och sina rutiner för att möta beställarnas (och konsumenternas) krav. Därtill måste en acceptans nås för att CSR-krav i offentliga upphandlingar leder till ökade priser. Det finns i princip ingen CSR-åtgärd som inte kommer med en prislapp.

Fokus, tålmod, långsiktighet samt en principiell vilja att betala för att en vara, tjänst eller byggtreprenad – på något sätt – ska vara ansvarsfullt producerad bör således vara grundbultar vid krav på CSR-arbete inom offentlig upphandling.

²² Se 13 kap. 3 § 5 p. LOU.